

Fecseg a tanár úr

Bányai János a Budapesten megjelenő *Nyelvünk és kultúránk folyóirat* 2003/5. számában közölte *Kisebbségek: Európa védett vesztesei* című tanulmányát. Ezt az írást a *Híd* is leköszölte 2004. februári számában, ahogy azt előre bejelentette a *Magyar Szó* ismertetője.

Bányai Jánost jól ismerjük különböző politikai (egykori és mostani) szerepbeosztásában. Szinte egyik politikai vezetői funkciójával sem érdemes ma már foglalkozni. Bányai János eljátszotta a mások által rá kiszabott történelmi szerepet a vajdasági magyar közösség életében. Egyedül az az ámulatra méltó, hogy még nem tűnt le a politikai színpadról. Reméljük egyszer ez is meg fog történni. (Ki kell várnunk egy egész nemzedék kihalását?) Valaki azt hihetné, hogy azért van még mindig jelentős politikai poszton, mert nagy intellektuális potenciállal és értékekkel gazdagította közösségünket. Igaz, annak idején felszisszentem, amikor megtudtam, hogy kinek ítéltek oda a József Attila-díjat, de hát, istenem, ki így, ki úgy ítéli meg, mi is az, ami intellektuális hozománynak tekinthető, és mi mögött lapulnak meg csupán evilági hiúságok.

Olvasva a mostani írását már jajgatok értelmiségi kínomban. Az értelmiségi másokat inspiráló, megihlető, mozgósító gondolatokat teremt, „termel”. Tudom, hogy az értelmiségi szerepének ilyen értelmű megfogalmazása nem nagyon tetszik Bányai Jánosnak. Az alkotó gondolat már önmagában is megejtő különös gondolati mélységével és erkölcsösségével. Talán e tekintetben már Bányai János és az én véleményem között nincs is különbség. Csakhogy Bányai János ebben az értelemben is már eljátszotta történelmi szerepét (és annak az esélyét is, hogy valaki kétszer foglalkozzon irományaival). A politikai pozíción lehetséges tartósan karrieristának lenni, az értelmiségi életben csak egy átolvasás időtartamáig. Bányai János nem azok közé

tartozik, akivel érdemes „hajnalig tartó” eszmecserét folytatni. – Nincs miről. Miket is írogat Bányai János mint a magyar értelmiségi közélet irányítója? Például: „Ezek az >osztatlan magyar érdekek< jelentették (az akkori kádári—titói szocializmusban – a szerz. megj.) a >sorskérdéseket< és jelenthetnék ma is, ha azóta nem kontaminálódott és kompromittálódott volna búsongó magyarok ajkán a szó. A szó elpocsolyásítása akkor kezdődött, és folytatódik ma is, amikor a >magyar érdekek< oszthatóvá váltak, és a különféle érdekképviseltek el is végezték felosztásukat.”

Bizony, bizony, többet nem irányíthatja Bányai János egyedül értelmiségi életünket és nem öröközhet egyedül „az osztatlan magyar érdekek” felett. Különben is az csak az ő képzelete, hogy ő valaha is egyedül irányíthatta az egységes magyar érdekeket. Részéről ez az illúziókeltés csupán arra jó, hogy elfedje azokat az alakokat, akik megbújtak mögötte a tartományi pártbizottságban, a szerb szellemi arisztokrácia soraiban és az osztatlan szerb érdekképviselőben.

Bányai János ebben az írásában összehord hetet-havat, amikor a „független gondolkodás” felfüggesztéséről, a különbözőzés árulásként való elkönyveléséről beszél. Szípköz gondolatok akkor válnak a legérthetőbbekké, amikor arra utal, hogy a hozzá hasonló értelmiségiekkel együtt kifejtett tevékenységük eredményeként nemzettudatunk nem károsodott, mert nem hagyták beszorítani a négy fal közé. Ő és a hozzá hasonló értelmiségiek, de látszólag a kisebbségekről beszél, hogy „valahogy” „kitalálták”, hogy hogyan lehet megőrizni a magyar nemzettudatot, „volt hozzá képzeletük, tehetségük, akarásuk is”. Eközben „nem lettek mások, de különbözőségüket őrizték ápolták is, amennyire csak lehetett. >Jogos önérzettel<”. Ezt az utóbbi kifejezést Mészöly Miklóstól kölcsönzi Bányai, mint ahogy több gondolata mögé is elbújik, érdemes

azt is idézni, ahol a „jogos önérzet” szerepel. Mészöly amikor az anyaországból ránk tekint, így ír rólunk. „De nézzünk innen odaát: ők egy másik országban új otthonot, boldogulást találtak. Tudjuk, hogy ez sehol, senkinek nem könnyű dolog. Az élet rendje viszont – és szükségszerűen az idő is megteszi a magáét -, hogy ezt az új nemzetkeretet, mielőtt nem egyszerűen csak vállalják, elviselik, hanem egy új és jogos önérzettel (kiemelés tőlem) tudják a magukénak.”

De térjünk vissza Bányai „eredeti” gondolataihoz, melyekben felveti, hogy vajon most mit csinálnak a „búsongó magyarok”? Felszámolják az egykor volt értékeket és feldűlják a több évtizede elfogadott „értékrendet”. Ennek következtében eluralkodott a belső elbizonytalanodás, az elhagyatottság és idegenség érzése, „amit nem enyhített a politikai (pártos) önszerveződés. A politikai és pártprogram illúzióinak bizonyult, amennyiben nem vagy csak részben támaszkodhatott önsúlyára, hiszen függőségei dominánssá váltak... Az önálló politizálás elve >reklámértékű< mímeléssé vált”.

Nagyon szomorúak vagyunk Bányai Jánossal együtt. Csakhogy ő azért szomorú, mert sok-sok és számára érthetetlen és áttekinthetetlen érdekképviselőt lát mindenütt, mi meg azért, mert szerintünk még mindig kevés van belőlük. Ő azért szomorú, mert sok a szabadság és kevés a rend, mi meg azért, mert nincs se szabadság, se rend, se egyenjogúság a kisebbségvédelemben. Ő azért szomorú, mert mi a kisebbségben állítólag „védett vesztesek” vagyunk, mi meg azért, mert továbbra is jogilag és politikailag védtelenek vagyunk. (A szerb állam továbbra sem tisztel semmilyen maga alkotta törvényt és nemzetközi ajánlást.) Képmutató a törvényalkotásban és kisebbségvédelmét politikai akarat nélküliség jellemzi.

Nemrég valaki a Magyar Szó szerkesztőségének vendégeként kifogásolta, hogy nincs rend és értékrend a művelődési oldal szerkesztéspolitikájában. Azt javasolta, hogy távolítsák el a művelődési oldal szerkesztő-újságírónjét. Véletlenül az a valaki nem a magyar tanészékről való volt? Bányai János Magyarországra jár panaszkodni a vajdasági „búsongó” magyarokra. Kinek panaszkodik, a szabad demokratáknak? De hiszen, semmi köze hozzájuk. A szocialistáknak? De hiszen ő

nem mai világnézetű szociáldemokrata. A polgári köröknél? De hiszen az ő mostani polgári erőlködései már száz évvel ezelőtt idejétmúltak voltak és össze-rokadtak volna a bíráló súlyá alatt. Szomorú a vajdasági magyarság értelmiségi koronájában ilyen ékkőnek lenni. Nem tudni mi által szennyeződik el a csillogása. Vagy talán mi, vajdasági magyarok mégis tudjuk?

Jó lenne, ha Bányai János is elfogadná a Könyves Kálmán által kimondott „márpedig boszorkányok nincsenek”-et. Ma valóban nincsenek „búsongó” magyarok. Csak dühös és nagyon elégedetlen, de tette kész vajdasági magyarok vannak, akik igaz, nagyon különbözőképpen igyekeznek és fognak könnyíteni nehéz helyzetükön – amiben Bányai Jánosnak sohasem volt része élete folyamán. Hogy a jó és gondtalan életért mit követeltek meg tőle, mi nem tudjuk. Ezt csak ő tudja.

Csak egyet tudunk: ebbe a nagy balkáni kocsnába, ahova mi is be-bejárunk, nagyon gyakran mi fizetjük mások számláját is.

